

Geld, spanning en aandacht. Een verkennende studie naar hoogopgeleide vrouwelijke prostituees in Nederland

Wytske van der Wagen, Annelies Daalder, Catrien Bijleveld

Samenvatting

Prostitutie wordt tot op heden veelal in verband gebracht met slachtofferschap en een zwakke maatschappelijke positie. Hoogopgeleide prostituees voldoen niet aan dit beeld. Er is echter weinig over hun motieven en ervaringen bekend. In deze verkennende studie bespreken we waarom hoogopgeleide vrouwen als prostituee zijn gaan werken, hoe zij definiëren wat zij doen en hun werk ervaren, hoe het werk interfereert met hun privéleven en hoe zij het taboe en de eventuele stigmatisering van het werk ervaren. Voor deze studie zijn semi-gestructureerde interviews gehouden met negen hoogopgeleide vrouwelijke prostituees en een ervaringsdeskundige. De vrouwen geven als voornaamste reden aan dat het de combinatie van geld, spanning en aandacht is (geweest) waarom zij het werk (zijn gaan) doen. In de 'wereld van de escort' zien zij zichzelf als mooie, slimme en sociaal vaardige vrouwen die plezier hebben in het hebben van 'betaalde dates' met mannen. Deze studie laat verschillende aspecten van de belevingswereld van deze groep vrouwen zien: een droomwereld vol spanning en avontuur, maar ook met paradoxale aspecten.

Op prostitutie¹ rust een hardnekkig taboe. Prostituees worden veelal beschouwd als de meest gemarginaliseerde vrouwen (Sanchez, 2000), en blijken uit onderzoek laag of niet-opgeleide vrouwen te zijn met een zwakke maatschappelijke positie en weinig toekomstperspectief (Hood-Brown, 1998; Farley, 2004; Wesely, 2005). Vaak wordt verondersteld dat vrouwen door deze factoren gedwongen zijn om in de prostitutie te gaan werken. Prostitutie zou daarmee een negatieve keuze zijn. Tegelijkertijd wordt prostitutie in toenemende mate, zeker in Nederland, als een 'normaal' beroep beschouwd. Dat blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat het bordeelverbod is opgeheven en getracht wordt de arbeidsomstandigheden en rechten van prostituees te verbeteren.

Binnen de prostitutiebranche in Nederland bestaan verschillende sectoren. Bij de locatiegebonden

prostitutie zijn de belangrijkste sectoren de raamprostitutie, de prostitutie in clubs/bordelen, prostitutie in privéhuizen, thuisprostitutie en straatprostitutie. Daarnaast bestaan er nog kleinere sectoren zoals prostitutie in massagesalons, parenclubs en sauna's. De meest voorkomende vorm van niet locatiegebonden prostitutie kan worden samengevat onder de term 'escort'. Kenmerkend voor escort is dat de klant telefonisch of via internet contact legt met een tussenpersoon of met de prostituee zelf en dat er een locatie wordt gekozen waar de prostituee en de klant elkaar zullen ontmoeten (Daalder, 2007).

Er zijn indicaties dat prostitutie in toenemende mate een aantrekkelijk beroep aan het worden is voor (hoog)opgeleide vrouwen (Bernstein, 2007). In Frankrijk zouden 40.000 studenten, bijna 2% van alle studenten, als prostituee werken om hun studie te bekostigen (The Guardian, 2006, 21 oktober). Het aantal Britse studenten dat werkzaam is als prostituee zou de afgelopen zes jaar verdubbeld zijn (Sunday Times, 2006, 8 oktober). Steeds hoger wordende studiekosten en hoge schulden worden als een van de verklaringen genoemd.

Hoogopgeleide vrouwen zijn een bijzondere

W. van der Wagen, criminoloog.

Drs. A. Daalder, psycholoog, WODC, Ministerie van Justitie, Postbus 20301, 2500 EH Den Haag.

Prof. dr. mr. C. Bijleveld, criminoloog, NSCR, Postbus 71304, 1008 BH Amsterdam.

Correspondentieadres: A. Daalder, psycholoog, WODC, Ministerie van Justitie, Postbus 20301, 2500 EH Den Haag

¹ Onder prostitutie verstaan wij het verrichten van seksuele handelingen tegen een financiële vergoeding.

categorie binnen de prostitutie. Enerzijds kunnen zij dezelfde motieven hebben als laagopgeleide prostituees; bijvoorbeeld financiële problemen. Anderzijds geldt voor hoogopgeleide prostituees doorgaans niet dat ze geen andere mogelijkheden hebben om in hun levensonderhoud te voorzien. Zij hebben bij uitstek een veelbelovende maatschappelijke positie en hebben na hun studie vermoedelijk goede beroepsperspectieven. Ook tijdens hun studie zou het geen probleem moeten opleveren om een geschikte (bij)baan te vinden. Voor Nederland kan daarbij verondersteld worden dat studenten zich minder snel dan in andere landen 'gepusht' zouden voelen om in de prostitutie te gaan werken, omdat de kosten voor studie in Nederland relatief laag zijn en Nederlandse studenten naast verdiensten uit een eventuele bijbaan ook studiefinanciering ontvangen.

Het aantal wetenschappelijke studies dat zich specifiek heeft gericht op hoogopgeleide vrouwen die in de prostitutie werken is zowel in binnen- als buitenland nog zeer beperkt. Deze verkennende studie tracht derhalve inzicht te geven in deze specifieke groep binnen de prostitutie. De volgende vraag staat in dit artikel centraal: wat zijn de motieven van Nederlandse hoogopgeleide vrouwen om in de prostitutie te gaan werken en hoe ervaren zij het werk?

Methode

Deze exploratieve studie bestaat uit een beknopte literatuurstudie en een empirisch deel.

Een groot deel van de wetenschappelijke literatuur over prostitutie is vanuit een volksgezondheidsperspectief geschreven. Ook zijn er studies die zich richten op de gezondheid van de prostituees zelf (zie Farley & Kelly, 2000; Vanwesenbeeck, 2001). Andere studies richten zich op de achtergronden en het psychologisch welzijn van prostituees; hierbinnen zijn seksueel misbruik en victimisatie vaak belangrijke thema's. Daarnaast is nog een aantal meer activistisch ingegeven artikelen geschreven, met als doel de rechten van prostituees te verbeteren en het werk in een positiever daglicht te stellen. De uitgangspunten van deze auteurs zijn dat prostitutie een zelfbewuste en vrije keuze kan zijn waarbij prostituees zowel seksuele als emotionele voldoening uit het werk kunnen halen (Bernstein, 2007, Kempadoo en Doezema, 1999, O'Connell Davidson, 1995, e.a.). Er is tot nu toe relatief weinig literatuur die prostitutie vanuit een arbeidsperspectief benadert (Farley & Kelly, 2000). De belangstelling voor socio-economische aspecten van prostitutie neemt de laatste jaren echter toe.

Wij vonden voor onze literatuurreview, waarbij wij in eerste instantie zochten op de zoektermen 'student sex workers' en 'high(ly) educated(ion) sex workers', slechts een zeer beperkt aantal publicaties. Meer algemene zoektermen zoals 'sex work' en 'prostitution' leverden weer erg veel resultaten op. Met gerichte screening van literatuurlijsten van publicaties konden wij het aantal studies naar hoogopgeleide prostituees uitbreiden, al bleef de oogst zeer beperkt.

Voor het empirische deel van deze exploratieve studie zijn semi-gestructureerde interviews verricht met negen vrouwelijke prostituees. De zoektocht naar studentes c.q. hoogopgeleide vrouwen verliep extreem moeizaam. In eerste instantie is getracht om de respondenten via de zogenaamde sneeuwbal methode te werven. Dit was echter zeer complex omdat de studentes vaak zelfstandig opereren zonder veel contact te hebben met andere vrouwen die het werk doen. De respondenten zijn daarom voornamelijk geworven door contacten te leggen met escortbureaus die naar buiten toe adverteerden of aangaven dat er ook studentes bij hen werkzaam zijn. Aan deze bureau's is in eerste instantie de doelstelling van het onderzoek uitgelegd. Vervolgens hebben wij expliciet gevraagd om contact te leggen met studentes. Alle bevroegde vrouwen meldden ons dat zij inderdaad studeerden of gestudeerd hadden. Of dit daadwerkelijk het geval is of dat het deel van hun 'verkoopstrategie' is, hebben we niet kunnen controleren. Naar onze contactpersonen bij de escortbureau's is in ieder geval duidelijk gecommuniceerd dat wij specifiek geïnteresseerd zijn in deze groep prostituees. Zij gaven aan ook specifiek deze vrouwen voor ons te benaderen. Tevens bevestigde de wijze van communiceren van de respondenten en de uitleg over hun studie de onderzoeker in het idee dat het daadwerkelijk hoogopgeleide vrouwen betrof. In vrijwel alle gevallen betrof het een universitaire studie. Studies die ondermeer voorkwamen waren: rechten, geneeskunde, geschiedenis, talen- en cultuurstudies en psychologie. Twee respondenten hebben wel een studie afgerond en een baan in het kader van hun studie gehad, maar hebben er uiteindelijk voor gekozen om (voorlopig) uitsluitend (parttime) in de escort te gaan werken. Gezien onze uiteindelijke zoekmethode is het grootste deel van de respondenten in de high class-escort² werkzaam, hoewel dat niet onze oorspronkelijke insteek was.

Eén respondent werkt zelfstandig door middel van het adverteren op internet en een respondent is werkzaam in een privéhuus. Twee vrouwen werken bij meerdere escortbureaus. Acht vrouwen zijn in de

leeftijd van 19 tot 30 jaar. Eén studerende prostituee is de veertig gepasseerd. De meeste vrouwen doen het werk al enige tijd, variërend van een half jaar tot vijf jaar. Er hebben twee face-to-face interviews plaatsgevonden, zes respondenten zijn telefonisch bevestigd en één respondent heeft schriftelijk vragen beantwoord. De meeste respondenten wilden niet face-to-face geïnterviewd worden en ook niet hun echte naam geven omdat zij wilden voorkomen dat hun anonimiteit geschaad zou worden. Ze hadden daarentegen geen bezwaar tegen het geven van informatie over hun leeftijd en studie. De interviews duurden gemiddeld een uur tot anderhalf uur. Aan het begin van het interview is het doel van het onderzoek gecommuniceerd en de garantie afgegeven dat hun anonimiteit gewaarborgd is. Na afloop van de interviews hebben de respondenten een kleine vergoeding gekregen.

Nadat de negen interviews zijn afgenomen hebben wij, als een soort Delphi-methode, achteraf een (ervarings)deskundige face to face bevestigd en onze bevindingen gepresenteerd. Deze deskundige had zelf tijdens haar studie in de prostitutie gewerkt en heeft daarna professioneel nog veel contact gehad met prostituees. Zij heeft op basis van haar ervaring en deskundigheid beoordeeld of onze bevindingen overeenkomen met haar perceptie. Tevens heeft zij gekeken naar eventuele omissies. Zij bevestigde onze bevindingen en heeft een aantal conclusies nog wat verder aangescherpt. Haar 'input' zal in onze bevindingen en discussie terugkomen. De namen van alle respondenten in dit artikel zijn gefingeerd. De studies en leeftijden zullen niet per respondent vermeld worden om de anonimiteit volledig te garanderen.

De hier onderzochte kleine groep is niet representatief voor de gehele groep hoogopgeleide prostituees in Nederland. De bevindingen zullen wel licht werpen op een aantal patronen en beweegredenen van hoogopgeleide prostituees. De interviews creëren daarnaast een beeld van hoe de vrouwen het werk ervaren en hoe zij het werk combineren met hun privéleven.

Overzicht op basis van de literatuur

Onderstaand literatuuroverzicht is opgedeeld in

twee secties. Als eerste wordt aandacht besteed aan algemene, met name Nederlandse, studies naar prostitutie waarin de aanleiding en motieven om in de prostitutie te gaan werken worden besproken. Vervolgens bespreken wij studies die zich specifiek hebben gericht op de motieven van hoogopgeleide prostituees. In de tweede sectie worden een aantal belangrijke, voor dit onderzoek relevante psychologische, sociale en seksuele aspecten van prostitutie besproken.

Aanleiding en motieven

Studies die zich focussen op economische motieven zijn schaars (zie Vanwesenbeeck, 2001), en noemen motieven als: verbeteren van de economische situatie, een betere/luxere levensstijl, gebrek aan mogelijkheden of alternatieven en het snel willen verdienen van geld. De rationele keuze van de prostituee staat in dit soort studies vaak centraal. Daarnaast bestaan er studies waarin de economische motieven in relatie gebracht worden met migratie; vrouwen die migreren van het platteland naar de stad om geld te verdienen in de prostitutie. In andere studies worden economische factoren gekoppeld aan andere factoren zoals avontuur, misbruik in het verleden, de mogelijkheid om een autonoom leven te leiden en het willen ontsnappen aan het geweld van de partner (zie Vanwesenbeeck, 2001).

Meer algemene motieven om in de prostitutie te gaan werken worden vaak gezocht in de achtergronden van prostituees. Vroege victimisatie, seksueel misbruik, weinig zelfvertrouwen, alcohol- en drugsgebruik, een problematische relatie met ouders, zijn veelgenoemde factoren (idem). Deze factoren zijn condities die er toe bijdragen dat vrouwen in de prostitutie gaan werken, maar zijn geenszins per definitie een directe oorzaak.

In een aantal Nederlandse empirische studies wordt ook aandacht besteed aan motieven om in de prostitutie te gaan werken. Venicz en Vanwesenbeeck (2000) noemen de aantrekkingskracht van het werk, financiële problemen/schulden en dwang door derden als belangrijkste motieven. De motieven om het werk te blijven voortzetten hoeven echter niet dezelfde te zijn als die waarom men aanvankelijk met het werk is begonnen: "schulden worden afgelost, pooivriendjes

² De term 'high class escort' refereert aan de bovenkant van de markt van escortbedrijven. Er is geen duidelijke grens aan te geven, maar het gaat om een categorie escortbedrijven die in de classificering van escortbureaus in Nederland in de studie van Naber, Klerks en Eysink Smeets (2000) wordt aangeduid met type I: een kleine groep topbedrijven die de bovenkant van de Nederlandse en Europese markt bedienen en waarin op dat moment in hoge mate conform de heersende regelgeving wordt gewerkt. Binnen de escortbranche zijn dit de bedrijven met de hoogste tarieven (destijds gemiddeld circa 250 euro per uur).

afgeschud, maar respondenten kunnen ook gewend raken aan een ruim uitgavenpatroon” (Venicz & Vanwesenbeeck, 2000: p. 20). Samenhangend met deze motieven onderscheiden zij drie verschillende werkhoudingen (idem: pp. 23-24):

a. Prostitutie als vak: prostituees die zichzelf zien als professionele prostituees die over specifieke vaardigheden beschikken en veelal plezier in het werk hebben.

b. Prostitutie als overlevingsstrategie: prostituees die het werk doen vanwege financiële problemen of geldnood. Zij zien de prostitutie als een ‘noodzakelijk kwaad’ en hebben minder plezier in het werk.

c. Prostitutie als (onderdeel van een) levensstijl: prostituees voor wie het gegenereerde inkomen een bijverdienste is en bestemd voor luxe uitgaven. Zij hebben plezier in het werk, maar zien hun werk minder als een ‘vak’.

Dekker, Tap en Homburg (2006) hebben 354 prostituees ondervraagd over hun sociale positie en motieven om in de prostitutie te gaan werken. Meer dan de helft gaf aan te zijn begonnen om het geld, uit geldnood, als een goede manier om geld te verdienen, of als extra inkomstenbron. Een deel gaf aan door de spanning aangetrokken te zijn geweest; sommigen (8%) waren onder dwang begonnen. Ook in studies die niet specifiek naar economische motieven vragen, blijkt het geld dus een belangrijke factor. Een kanttekening die bij deze bevindingen kan worden geplaatst is het feit dat vrouwen eerder de economische motieven zouden kunnen benadrukken dan motieven die verbonden zijn aan spanning of seksuele voldoening omdat het geldmotief meer legitiem en geaccepteerd is.

Hoogopgeleide prostituees

Bernstein (2007) interviewde 15 ‘middle class’ prostituees in de Verenigde Staten en West-Europa. Zij stelde zich de vraag waarom prostitutie in toenemende mate een beroep aan het worden is voor vrouwen uit de hogere klassen en met een hoge opleiding. Zij concludeerde dat de relatief hoge verdiensten een belangrijke rol spelen, maar ook dat prostitutie deze vrouwen een gevoel van ‘distinction’ geeft. De meerderheid van de respondenten beschreef zichzelf als niet-monogaam, biseksueel en experimenteel en als een vrouw die vrijheid en autonomie hoog in het vaandel heeft. Bernstein spreekt van een nieuwe ‘petit bourgeoisie’ die zichzelf wil onderscheiden: “the new petit bourgeoisie regards fun, pleasure, and freedom as ethical ideals worthy of strenuous pursuit” (Bernstein, 2007: p. 477). Waar straatprostituees van mening zijn dat hun ervaringen met mannen

voldoende bagage genereren om te kunnen werken als prostituee, zien ‘middle-class’ vrouwen vooral werkervaring en educatief en cultureel kapitaal als belangrijk, bijvoorbeeld doordat het hen in staat stelt klanten beter ‘te screenen’ of fysiek en mentaal aan te voelen (idem).

Roberts, Bergstrom en La Rooy (2007a) vonden dat 10% van de 130 student-respondenten een student kende die in de prostitutie werkt. Psychologische problemen, alcoholproblemen en financiële problemen werden door deze respondenten geassocieerd met prostitutie. Deze financiële problemen worden in relatie gebracht met steeds hoger wordende studiekosten, toenemende schulden en de steeds langer wordende periode voor afbetaling van de studieschuld. Studenten zijn daardoor genoodzaakt om naast hun studie te werken, tot soms wel 20 uur per week. Prostitutie biedt studenten de mogelijkheid op een snelle manier hun inkomsten te maximaliseren (Roberts et al, 2007b). Ook Chapman (2001) meldde dat economische druk de voornaamste reden was voor studenten om de prostitutie in te gaan; de trend zou dan ook vooral merkbaar zijn in landen met hoge collegegelden (Roberts et al, 2007a). Lantz (2004) onderzocht sociale, educatieve, economische en omgevingsinvloeden bij 40 studerende prostituees (werkzaam in bordelen, peepshows, dansclubs, et cetera) in Melbourne. Financiële druk door steeds hogere studiekosten was voor hen de voornaamste ‘trigger’ om als prostituee te gaan werken. De respondenten gaven aan dat zij onmiddellijk zouden stoppen met het werk zodra zij hun diploma hadden behaald (Lantz, 2004).

Clouet (2008) constateerde dat vier van 138 studenten in Nantes iemand kenden die als prostituee werkt. De motieven van de studentes reiken volgens haar verder dan alleen financiële problemen. Naast geldnood en het niet krijgen van financiële steun van hun ouders spelen ontsnappen aan een strenge opvoeding, vrije seks, het weigeren van een saai leven of wraak nemen op de mythe van de prins op het witte paard, ook een rol. De vrouwen werken enkele diensten per week of per maand, allemaal tijdelijk, en gebruiken internet als afscherming. Voor allen staat de studie voorop en ze zijn vastbesloten hierin te slagen. Ook trachten zij maatschappelijk succesvol te worden waar hun eigen ouders uit de lagere of middenklasse afkomstig zijn.

De wijze waarop het werk wordt ervaren: psychologische, sociale en seksuele aspecten van prostitutie

De beleving van prostitutie kan niet losgekoppeld

worden van de zojuist besproken motieven om met het werk te beginnen. Vrouwen in financiële nood scoren bijvoorbeeld in het algemeen laag op de variabelen welbevinden en arbeidssatisfactie (Vanwesenbeeck, 1995). Naast werkhouding spelen ook de ervaringen in de kindertijd, werkomstandigheden, 'overlevings'-strategieën (omgaan met emoties), interactie met klanten en stigmatisering een rol (idem). Deze factoren hangen weer met elkaar samen en kunnen zelfs een cumulatief of sneeuwbaaleffect genereren als het gaat om welzijn en arbeidssatisfactie. Verondersteld kan worden dat vrouwen die vanuit een gunstige uitgangspositie, zoals hoogopgeleiden, met het werk zijn begonnen, betere omstandigheden voor zichzelf weten te creëren en sterker in hun schoenen staan, en derhalve een hogere arbeidssatisfactie hebben.

Prostituees beschouwen hun werk vaak als een emotioneel zwaar beroep omdat aspecten zoals empathie, emotie en intimiteit een belangrijk element zijn in de interactie met de klant (Bernstein, 2007; Chapkis, 1997; Kempadoo & Doezema, 1999; O'Neil, 2001; Wahab, 2004, e.a.). De mate waarin een appèl wordt gedaan op deze emotionele aspecten zou kunnen samenhangen met de 'class position' van de prostituees: van vrouwen in de (elite)escort wordt bijvoorbeeld verlangd dat zij in staat zijn een breed scala aan 'services' te kunnen leveren, die verder gaan dan alleen maar seks. Zij moeten er voor zorgen dat de klanten zich comfortabel, relaxed en gelukkig voelen en zij moeten ook gesprekken (op niveau) met de klant kunnen voeren (Bernstein, 2007; Lever & Dolnick, 2000; Lucas, 2005; Sanders 2005). Dit zou kunnen impliceren dat werken in de high class escort emotioneel veeleisender is dan bijvoorbeeld de straatprostitutie omdat een breed scala aan emoties ingezet en gemanipuleerd moet worden. Bernstein (2007) spreekt in deze context van 'bounded authenticity.' Dit concept refereert aan het feit dat de prostituee de klant het gevoel moet geven dat zij oprechte (erotische) interesse in hem heeft en plezier met hem beleeft. Deze emotionele 'authenticity' is onlosmakelijk verbonden met het 'economische' contract dat afgesloten wordt. Daarnaast komt uit de literatuur naar voren dat prostituees zichzelf soms als 'educators' zien, omdat ze hun klanten inlichtingen moeten geven over seks(werk) en sommige mannen moeten leren hoe het lichaam van een vrouw werkt (Wahab, 2004). Mede door deze sociale aspecten van het werk doen prostituees levenservaring op. Zo geven ex-prostituees aan dat hun inlevings- en incasseringsvermogen en de communicatieve vaardigheden door het werk zijn verbeterd en dat zij de wensen en behoeften van andere mensen beter

kunnen inschatten (Westerik, 2009).

Daarnaast wordt prostitutie vaak in relatie gebracht met 'emotion work.' De term 'emotion work' refereert aan de discrepantie tussen wat men voelt en wat men wil voelen (zie Hochschild 1979). Hochschild maakt daarbij onderscheid tussen enerzijds het bewust oproepen van een gevoel dat er niet is en anderzijds het onderdrukken van ongewenste gevoelens. Op verschillende manieren kunnen gevoelens opgeroepen of onderdrukt worden: cognitief (bijv. via gedachten en ideeën), lichamelijk (bijv. een snellere ademhaling) of expressief (bijv. glimlachen). Hochschild beschouwt ze als technieken die bewerkstelligen dat men een niet-aanwezige emotie kan tonen die in een bepaalde context wel wenselijk is of verwacht wordt (zie Goffman, 1961, Hochschild, 1979, e.a.).

Dit 'emotion-management' perspectief wordt in de literatuur vaak aangehaald in de context van prostitutie (zie Vanwesenbeeck, 2001). Vanwesenbeeck (1995) liet zien dat deze overlevingsstrategieën sterk samenhangen met het welzijn van de vrouwen en de mate waarin zij blootstaan aan risico's. Vrouwen die bijvoorbeeld minder goed in staat zijn om hun werk en privé-identiteit gescheiden te houden ondervinden meer negatieve gevolgen. Westerik (2009) vond dat sommige prostituees moeite hadden om deze 'double self' te construeren. Zij konden door hun werk seksualiteit niet (meer) verbinden aan liefde en intimiteit, waardoor het aangaan van een liefdesrelatie in de privésfeer bemoeilijkt werd. 'Emotion-management' strategieën bij prostitutie zijn ondermeer: drugsgebruik, het kruipen in een rol, de 'knop omzetten', het creëren van eigen vaste routines in het werk of het voeren van een interne dialoog (zie Vanwesenbeeck, 2001). Brewis en Linstead (2000) wijzen in de context van 'emotion-management' nog op het feit dat prostituees ook buiten het eigenlijke contact met de klant 'emotion-management' technieken hanteren zoals het benadrukken van sociale en educatieve aspecten van het werk en het uiten van hun trots over het werk.

Prostituees construeren daarmee een 'double self', enerzijds omdat zij een strikte scheiding aanbrenge tussen werk en niet-werk, anderzijds als een (psychologisch) zelfbeschermingsmechanisme

Sanders (2005) laat zien dat prostituees daarnaast ook een specifiek 'work image' of een 'business strategie' kunnen hanteren om klanten te werven. Brewis en Linstead (2000), die dit onderscheid tussen werk en niet-werk aanduiden met de term 'working identity' stellen dat prostituees seks met klanten zien als iets wat los staat van hun eigen identiteit als seksuele wezens (Brewis & Linstead, 2000), en dat

seks om geld te verdienen los staat van seks binnen romantische relaties (idem: p. 319). Het is echter niet voor iedere prostituee wenselijk om een ‘double self’ na te streven. Bernstein (2007) liet zien dat prostituees uit de ‘middle class’ juist weer niet een ‘double self’ construeren; zij prefereerden een ‘single self.’ Uit haar studie kwam naar voren dat het werk juist ook betekenisvol zou moeten zijn voor de prostituee zelf. Sommige respondenten gaven bijvoorbeeld aan dat zij erotische ervaringen met de klanten deelden waar ze zelf ook van konden genieten.

Stigmatisering is een prominent onderwerp in studies naar prostituees. Stigmatisering gaat gepaard met sociaal ongemak, geheimhouding en isolement en wordt vaak gezien als een factor die een rol speelt bij de problematische situatie van prostituees (Vanwesenbeeck, 1995), soms tot nadat men met het werk is gestopt (Westerik, 2009). De mate waarin prostituees zich gestigmatiseerd voelen kan ook weer samenhangen met hun positie binnen de prostitutiebranche. Zo wijst Wahab (2004) op de rol van ‘class position.’ Escortwerkers hadden het gevoel dat zij gezien werden als dure dates/prostituees en de ‘moeite waard’ terwijl straatwerkers het gevoel hadden dat zij door de samenleving gezien werden als ‘trash.’ Volgens Lucas (2005) ervaren elite-prostituees wel gevoelens van disrespect maar dat hangt eerder samen met zaken als stigma, integriteit en illegaliteit dan met het werk zelf. Het werk zelf kan vrouwen juist meer zelfvertrouwen geven (Westerik, 2009).

Rosenbloom en Fetner (2001) onderzochten specifiek stigmatisering bij studerende prostituees. Studenten hanteren verschillende strategieën, variërend van het creëren van een fictieve informant (vertellen over een vriendin die het werk doet), volledige openheid en totale geheimhouding. Volgens Lantz (2004) vrezen studerende prostituees voortdurend om ontdekt en gestigmatiseerd te worden en dat ze bij ontdekking nooit meer een ‘normale baan’ kunnen krijgen. Om hun anonimiteit te waarborgen werkten veel respondenten onder valse namen en legden bewust geen contact met andere prostituees.

Resultaten interviews

In deze sectie wordt op verschillende aspecten van het werk en op de belevingswereld van de bevroegde prostituees ingegaan.

Wat zijn de beweegredenen om in de prostitutie te gaan werken?

Aanleiding

Sommige respondenten zijn via hun sociale netwerk, bijvoorbeeld door een vriendin die als prostituee

werkte, op het idee gebracht, sommigen zijn geïnspireerd na iets te hebben gelezen over de high-class-escort en bij weer anderen was het een heel eigen initiatief. Alle respondenten hebben gemeen dat ze allemaal al langere tijd een fascinatie voor het werk koesterden. Het was bij geen van allen een impulsief besluit. Allen stellen bovendien dat ze niet gedwongen zijn om dit werk te gaan doen. Voorts wijzen sommige respondenten er op dat ze niet wisten wat ze precies van het werk moesten verwachten en dat ze het uit nieuwsgierigheid zijn gaan uitproberen.

Overleven versus financiële onafhankelijkheid

De negen prostituees in dit onderzoek werken allemaal parttime. Ze werken gemiddeld twee á drie diensten/avonden per week. De diensten duren gemiddeld twee á drie uren. Een belangrijk voordeel van het werk ten opzichte van ander werk is volgens de respondenten dat ze veel minder hoeven te werken voor veel meer geld. Linda stelt bijvoorbeeld: “Wat veel andere mensen verdienen is voor ons een lachertje.” Dit maakt het voor hen makkelijker om het werk te combineren met de studie. Het lijkt bij hen meer een kwestie van een verlangen naar financiële onafhankelijkheid dan een kwestie van overleven. Sommige respondenten combineren het werk bijvoorbeeld nog met een bijbaan in het verlengde van hun studie omdat ze die wèl op hun cv kunnen zetten. Sommige respondenten stellen dat ze niet afhankelijk (willen) zijn van de inkomsten uit het escortwerk en daarom geld trachten te sparen. Desalniettemin kunnen zij zich door de hoge verdiensten luxe permitteren. In dat opzicht is prostitutie voor velen een onderdeel van een levensstijl. De meeste respondenten geven aan dat ze vaker dure merkkleding en andere luxe goederen kunnen kopen. Deze luxe wordt vooral als een voordeel of extraatje van het werk gezien, maar is voor hen niet een ‘trigger’ geweest om aanvankelijk voor dit werk te kiezen. Wel wordt gesteld dat je gewend kan raken aan een bepaald bestedingspatroon, hetgeen ook door een aantal als een ‘gevaar’ en een soort ‘verslaving’ gezien wordt die zou kunnen maken dat je niet meer kunt stoppen met dit werk.

Voor de twee vrouwen die niet meer studeren geldt dat zij wel financieel afhankelijk zijn van het werk, maar dat zij het werk niet hebben gekozen vanwege (geld)nood of omdat er geen uitwijkmogelijkheden waren. Zij hadden beide een ‘normale’ baan voordat zij in de escort gingen werken. Er was slechts één respondent die aangaf dat ze schulden had gemaakt voordat ze met het werk begon. Miranda, werkzaam in het privé-huis, was door een ‘fout vriendje’ in de

financiële problemen geraakt waardoor ze is gaan zoeken naar een goedbetaalde baan. Zij werd echter niet alleen bewogen door financiële motieven. Ze stelt dat zij ook uit nieuwsgierigheid en vanwege de spanning met het werk is begonnen. Er wordt overigens door enkele respondenten wel verwezen naar studentes die het werk doen vanwege financiële problemen. Zij doen het werk dan vaak voor enkele maanden om in korte tijd de benodigde hoeveelheid geld te verdienen en stoppen er daarna weer mee. De flexibiliteit van de werkuren wordt als een voordeel ervaren door de studerende prostituees, maar voor de niet meer studerende prostituees is dit eerder een nadeel omdat zij hierdoor geen gegarandeerde uren hebben en geen vast inkomen.

Werken via een (high class) escortbureau versus zelfstandig opereren

Alle in de escort werkzame respondenten stellen dat zij er bewust voor hebben gekozen om via een (high class) escortbureau te gaan werken in plaats van zelfstandig te werken. Zij hebben hiervoor onder meer de volgende beweegredenen:

a. *Veiligheid*: als ze bij de klant arriveren en vertrekken wordt er altijd contact opgenomen met het bureau om door te geven dat de situatie veilig en in orde is. Dit wordt ‘inbellen’ en ‘uitbellen’ genoemd. Voorts is het toegestaan om klanten te weigeren.

b. *Gemak*: zij vinden het prettig dat alles voor hen geregeld wordt, dat ze niet zelf de klanten hoeven te zoeken of te selecteren en moeten onderhandelen over prijzen.

c. *Afbakening werk -en privéleven*: Het werken via een escortbureau creëert een soort virtueel schot tussen het leven als prostituee en het privé-leven en daarnaast bespaart het tijd en moeite. Zo stelt Kim: “Door te werken via een escortbureau kan ik het werk beter volhouden en kan ik werk en privé beter gescheiden te houden. Als ik zelf alles zou moeten regelen zou ik er te veel mee bezig zijn en te veel ‘het leven van de escort’ leiden. Ik wil mijn leven niet laten bepalen door dit werk. Het is voor ‘erbij’.

d. *Class position*: zeven respondenten kozen bewust voor de high class escort, omdat zij hier een minder ‘ordinair’ gevoel bij hadden, meer geld kunnen verdienen, door de hoge prijzen klanten uit het hogere segment aantrekken zoals (rijke) zakenmannen en dus weinig te maken hebben met ‘zielige’ types of onverzorgde klanten. Ook trok het hen aan dat er in de high class escort mogelijkheden zijn voor ‘dinner dates’ en betaalde zakenreizen. Zij vinden het bovendien een ‘eer’ dat de klanten zoveel geld voor hen willen betalen.

Jolanda heeft er als enige bewust voor gekozen om zelfstandig te werken, omdat zij niet afhankelijk wil zijn van een bureau en haar eigen klanten wil selecteren. Tevens waardeert ze de autonomie en de flexibiliteit van het werk en hoeft zij geen geld af te dragen aan een bureau. Haar werkwijze is als volgt: ze heeft een eigen website en plaatst advertenties op internet en de klanten kunnen dan via de email contact met haar zoeken. Ook wordt er via de email besproken wat er zal gebeuren, waar ze elkaar zullen ontmoeten en welke prijs moet worden betaald. Jolanda probeert meerdere klanten (ongeveer vier) op één dag/nacht te plannen en doet dit ongeveer één keer in de maand. Ze boekt dan een hotel en betaalt zelf de hotelkosten. Jolanda houdt meer geld over per uur dan de respondenten die via een bureau werken.

Spanning

Geld is niet de enige reden geweest voor de respondenten om voor dit werk te kiezen. Alle negen respondenten stellen dat zij het werk mede hebben gekozen vanwege de spanning. Ze hebben al langere tijd een fascinatie voor het werk gehad. Deze fascinatie werd gevoed door het ‘onbekende,’ ‘het mysterieuze’ of het ‘verbodene.’ Irene bijvoorbeeld heeft het werk altijd al interessant gevonden en vroeg zich altijd af: “hoe zou dat nou zijn?” Los van financiële motieven, vond zij ook dat ze goed met mannen overweg kon en leek het haar spannend om haar werk ervan te maken. Ze houdt van het ‘spel’ om te verleiden en haalt voldoening uit het feit dat zij mannen een leuke tijd kan bezorgen. Ook andere respondenten wijzen op het ‘verleidingsspel.’

Hoe wordt het werk gedefinieerd?

Alle respondenten wijzen erop dat niet iedere vrouw geschikt is om dit werk te doen en dat zij hun werk echt als een vak beschouwen, ondanks het feit dat zij vaak maar enkele diensten per week werken. Sommige respondenten geven aan dat zij het jammer vinden dat er vanuit de samenleving zo weinig oog is voor de kwaliteiten die je als prostituee moet hebben. Je moet volgens de respondenten je uiterlijk mee hebben, maar ook moet je over andere kwaliteiten, vaardigheden en eigenschappen beschikken. Linda: “je moet ‘karakter’ hebben. Hiermee bedoel ik dat je niet onzeker moet zijn en sterk in je schoenen moet staan. Ik merk bijvoorbeeld aan meisjes die jonger zijn, dat ze minder snel hun grenzen aangeven. Mannen merken dat ook al snel en gaan proberen het meisje er toe te bewegen het zonder condoom te doen. Het is dus belangrijk om wel zelf de baas te blijven. De mannen kunnen namelijk ook erg dominant zijn of

willen een spelletje met je spelen.” Daarnaast wordt gesteld dat je sociaal en communicatief vaardig moet zijn, humor moet hebben, wereldwijd moet zijn, intiem met iemand moet kunnen zijn die je niet kent en je moet kunnen aanpassen. Bovendien moet je als prostituee volgens de meeste respondenten wel een knop kunnen omzetten, ‘open minded’ en niet vies van mannen zijn: Daphne: *“je moet wel een vrouw zijn die van seks en van mannen houdt en fantasieerijk zijn en ook wel het type zijn dat bij wijze van spreken een man in de kroeg kan oppikken om met hem de nacht te spenderen. Als je een vrouw bent die eerst per se verliefd wil zijn voordat je seks hebt met een man ben je niet geschikt voor dit werk.”* Daarnaast wijzen de respondenten erop dat ze ook wel dingen van het werk en over zichzelf geleerd hebben. Ze verwijzen hier voornamelijk naar mensenkennis, inlevingsvermogen en assertiviteit. Kim: *“Ik ben door dit werk assertiever geworden. Als een man iets niet goed doet in bed, bijvoorbeeld je te hard aanraakt, kan ik daar nu goed mee omgaan door er op een tactische manier iets van te zeggen. Daarnaast heb ik veel mensenkennis en zelfkennis opgedaan. Ik kan beter met mensen omgaan en beter mensen aanvoelen. Als ik in ‘real life’ ga daten gaat het ook makkelijker.”*

Hoe wordt het werk ervaren?

Spanning, avontuur en afwisseling

De spanning gaat volgens de meeste respondenten niet weg als je het werk al een tijd doet. Het blijft een belangrijke rol spelen in het werk. Dit heeft voornamelijk te maken met het feit dat ze voortdurend nieuwe en verschillende klanten ontmoeten. Voor sommige respondenten is dit ook een manier om het werk ‘leuk’ te blijven vinden. Helen zegt hierover het volgende: *“De diversiteit van de klanten maakt het voor mij een stuk boeiender. Iedere klant heeft iets speciaals of bijzonders en dat is ook een belangrijke manier om ertegen aan te kijken en het werk leuk te blijven vinden. Natuurlijk zijn niet alle klanten knap en aantrekkelijk. Daarom is het belangrijk om je te concentreren op de uniciteit van elke klant.”* Ook wordt er door sommige respondenten op gewezen dat deze spanning het moeilijk maakt om met het werk te stoppen. Daphne zegt bijvoorbeeld: *“Ik moet toegeven dat het werk een verslavende werking heeft. Je krijgt veel complimenten, veel positieve aandacht, je wordt respectvol behandeld en krijgt regelmatig cadeautjes. Je voelt je dus behandeld als een soort ‘prinses’. Ook maakt het avontuurlijke het voor mij moeilijk om te stoppen.”* Ook veel andere respondenten zeggen dat ze vaak overladen worden

met complimenten en cadeau’s en dat ze op ‘handen worden gedragen’ door de klanten. Daarnaast wordt er door sommige respondenten op gewezen dat je op allerlei plekken in Nederland (en soms ook in het buitenland) komt en dat je allerlei interessante ervaringen opdoet. Deze afwisseling maakt het voor de respondenten ook boeiend en lastig om ermee te stoppen. Veel respondenten zeggen dat ze na hun studie het werk willen blijven doen.

Seksuele, sociale, emotionele en educatieve aspecten van het werk

Volgens Kim zijn er twee types meisjes die het werk doen, namelijk, ten eerste, de meisjes die zorgen voor een zogenaamde ‘porn star experience’: *“Dit zijn meisjes die op de hoogte zijn van alle standjes die er bestaan en die openstaan voor allerlei seksuele experimenten.”* Zij zijn minder geïnteresseerd in het voeren van gesprekken en worden aangetrokken door het hebben van seks met steeds verschillende mannen. Daarnaast zijn er volgens haar de meer ‘lieve’ meisjes die zorgen voor een ‘girlfriend experience.’ Zij hebben naast seks ook goede gesprekken met de klant.

Geen van de negen respondenten ziet zichzelf als een vrouw die haar lichaam ‘verkoopt.’ Alle respondenten benadrukken dat seks maar een deel is van het werk en benadrukken voor een groot deel de sociale aspecten van het werk. Ook wijzen enkele respondenten op het educatieve aspect omdat zij klanten bijvoorbeeld aanwijzingen geven tijdens de seks. Het werk heeft volgens de respondenten overeenkomsten met meerdere beroepsvelden. Er wordt vooral gerefereerd aan maatschappelijk werk of het werk als psycholoog. Het hangt volgens Daphne af van het type klant. *“Soms zijn het hele schuchtere mannen die al lange tijd niet met een vrouw samen zijn geweest. In dat geval ben je meer een seksuoloog. De andere keer heb je een man die zijn verhaal kwijt wil. Dan ben je meer een psycholoog. En daarnaast zijn er (ervaren) mannen die gewoon seks willen. De een wil dit en de ander wil dat. Dat maakt het ook zo boeiend.”* Een goed gesprek acht zij wel belangrijk, omdat dit ook bij het verleidingsspel hoort; als een soort kennismaking: *“De illusie is dat hij denkt dat hij jou heeft veroverd.”* Net als Daphne zien de meeste respondenten het werk als het hebben van ‘dates’ waar ze voor betaald krijgen. Sommige respondenten benoemen het als ‘een leuk uitstapje,’ een one-night stand waar je voor betaald krijgt of als ‘een paar uren lol maken met de klant.’ Veel respondenten vinden het persoonlijke en sociale aspect dan ook een groot voordeel van het werk. Ook voor Jolanda, de respondent die als zelfstandige prostituee werkt, is

het sociale aspect belangrijk. Zij is de enige die zelf haar klanten kan selecteren. Ze wil voordat ze met een klant afspreekt eerst graag weten wat hij precies van haar wil, maar ook hoe hij eruit ziet. Hij dient daarom een foto te sturen omdat ze zich wel enigszins aangetrokken wil voelen tot de klant. Het komt vaak voor dat ze klanten afwijst. Daarnaast vindt ze het belangrijk dat de klant (hoog)opgeleid is, omdat ze graag gesprekken op niveau met hem wil kunnen voeren. Zij wil in het werk ook in niet-materiële zin iets terugontvangen van de klant.

Velen wijzen erop dat ze van te voren niet hadden verwacht dat de sociale aspecten zo'n belangrijk element zouden zijn van het werk. Toch wijzen sommige respondenten ook wel op de tweezijdigheid van het 'sociale aspect' van het werk. Enerzijds stellen zij dat dit het werk interessanter en boeiender maakt. Anderzijds zien zij het als iets waar ze niet altijd zin in hebben. Linda: *"Ik heb niet altijd zin om hele gesprekken met de klant te hebben. Ieder gesprek is ook vaak het zelfde liedje: waar kom je vandaan? wat doe je? Et cetera. Dat ben je soms ook wel eens zat."* Ook kunnen sommige klanten erg saai zijn. Vera zegt hierover: *"Ik hoef niet perse altijd lange boekingen te hebben. Als ik weinig met de klant heb te bepraten vind ik het vervelend om eerst urenlang te moeten praten en wil dan liever gelijk naar de hotelkamer gaan."* Irene zegt hierover: *"Ik vind het wel 'ok' dat klanten intimiteit zoeken, maar dit moet niet te ver gaan. Ik zoen wel af en toe met een klant, maar wil dat niet meteen en ook niet altijd. Ik houd de klant wel een beetje op afstand. Als een klant na de seks nog uren wil liggen knuffelen vind ik dat niet alleen onprettig, maar ook ongepast."* Op de vraag of haar werk vergelijkbaar is met ander werk, zoals maatschappelijk werk, antwoordt zij: *"het werk is met geen enkel ander werk vergelijkbaar vanwege het seksuele aspect."* Zij ziet als enige geen relatie met andere beroepsvelden.

Hoe wordt het werk afgebakend van de privé(-relaties)?

Sommige respondenten laten weinig aan de klant los over hun privéleven en verzinnen een verhaal over wie zij zijn en wat ze doen. Dit zou kunnen samenhangen met het 'work image' dat zij eventueel willen creëren, maar we kregen de indruk dat dit ook sterk samenhangt met de anonimiteit. De respondenten vertellen niet altijd wat ze daadwerkelijk studeren en ook niet waar ze wonen, uit angst voor schending van de anonimiteit of dat een klant hen buiten hun werk om zou kunnen benaderen. Sommige respondenten gaven aan in een soort 'rol' of 'image' te kruipen,

terwijl anderen juist meer zichzelf trachten te zijn. Voor Linda is het werk veelal 'acteerwerk' en zij liegt ook tegen klanten over wat zij buiten dit werk doet. Ze zegt dat ze in een rol kruipt en alles doet om de klanten te 'pleasen.' Het wordt voor haar dus niet al te persoonlijk. Kim zegt: *"Je kruipt in de rol van de mooie vrouw met de glimlach en krijgt de hele avond complimenten. Ook heb je heus wel eens een minder leuke avond met de klant, maar ach, nadat ik het hotel verlaat ben ik het allemaal eigenlijk al weer vergeten."* Ze kan het 'gemak' ervan niet heel goed verklaren. Zij doet tevens de uitspraak: *"hoe meer ik mijzelf kan zijn, hoe meer plezier ik in het werk heb."* Daphne stelt dat zij niet in een rol hoeft te kruipen en graag zichzelf wil zijn. Zij vertelt dat ze het belangrijk vindt om zelf ook van de seks met de klant te kunnen genieten: *"Ik 'fake' natuurlijk bepaalde dingen ook wel eens, maar afspraken waarbij ik er zelf van kan genieten zijn het beste. Maar het is niet zo 'zwart-wit'. Een positieve ervaring kan ook beleefd worden naar aanleiding van een fijne massage die je van de klant krijgt of een goed gesprek of samen lachen."* Vaak compenseren deze zaken elkaar wel. Kim daarentegen zegt hierover het volgende: *"je moet er wel goed bewust van zijn dat je er bent voor de man/de klant en niet voor jezelf. Je moet alles in de hand houden en ook altijd zorgen dat je het veilig doet."* Jolanda zegt niet een 'act' op te willen voeren. Ze wil zich graag natuurlijk gedragen en gebruikt geen commerciële strategieën om meer geld te verdienen of klanten terug te laten komen.

Over de combinatie van prostitutie en het hebben van een partner wordt wisselend gedacht. Voor de een is dit onmogelijk en onwenselijk; voor de ander is dat prima te doen zolang werk maar strikt gescheiden wordt gehouden van privé. De respondenten die geen relatie willen naast hun werk daten wel naast hun werk, maar zijn niet op zoek naar een serieuze relatie omdat ze dan met het werk moeten stoppen. Vera: *"Als ik de man van mijn dromen tegen kom of een echte liefdesrelatie zou krijgen zou ik wel gelijk stoppen. Hoe zou ik 's avonds nou thuis kunnen komen bij mijn vriend als ik daarvoor nog bij een klant was?! In een relatie wil ik wel monogaam zijn."* Voorts was er nog een respondent die af en toe even stopte met het werk omdat ze een vriend had, maar het daarna weer uitmaakte en weer met het werk begon. Er waren echter ook respondenten voor wie een relatie hun werk niet in de weg staat. Twee respondenten waren hierbij open en eerlijk tegenover hun vriend. Bij een andere respondent wordt het werk volledig geheim gehouden voor de partner. Zij benadrukken alle drie dat zij werk en privé strikt gescheiden willen houden

en dat zij hun werk niet willen opgeven voor een man. Als ze een relatie hebben delen ze niet de ervaringen van hun werk met hun partner. Kim zou haar werk volledig geheim houden voor een eventuele vriend: *“Mannen willen het niet snappen. De enige reden voor mij om te stoppen met het werk is zodra ik er geen zin meer in heb. Het past nu in mijn leven; ik heb nu nog alle vrijheid.”* Kortom, er zijn ten eerste respondenten die een strikte scheiding aanbrengen tussen werk en privé-relaties. Met andere woorden: mochten zij een vriend krijgen, dan gaat het werk vanzelfsprekend, en in openheid, gewoon door. Ten tweede zijn er vrouwen die het werk als een eigen, geheime wereld beschouwen; een eventuele vriend heeft zelfs geen weet van die wereld. Ten derde zijn er respondenten waarbij interferentie zou optreden, zij zouden het werk niet willen combineren met het hebben van een intieme relatie.

Welke rol speelt stigmatisering en de daaruit voortvloeiende geheimhouding?

Een andere belangrijke factor die een rol speelt bij hoe de prostituees het werk ervaren is het stigma dat aan het werk kleeft. Alle negen vrouwen stellen dat de barrière van het stigma veel moeilijker was dan de lichamelijke barrière van het werk. Hierbij signaleren we enigszins een paradox. Enerzijds vinden zij het vervelend dat er zo'n stigma aan het werk kleeft en dat het werk in de taboesfeer zit; anderzijds zou je kunnen veronderstellen dat dit juist hun fascinatie voor het werk heeft gevoed. Zoals Anna stelde: *“het verbodene is altijd leuk.”* Ook wordt er door een respondent gesuggereerd dat het ook aantrekkelijk is om 'anders' te zijn en niet de traditionele levenspaden te bewandelen. Het werken in de escort maakt je ook enigszins 'uniek.' Hoewel de respondenten zichzelf als 'high class escorts' beschouwen, als 'dure dates' en de 'moeite waard', stellen zij dat de buitenwereld hen niet als zodanig beschouwt. De buitenwereld maakt geen onderscheid tussen de verschillende vormen van prostitutie volgens de respondenten. Alle vrouwen worden volgens hen over één kam geschoren. De volgende citaten illustreren dit: Linda: *“Mensen zien deze wereld zo anders. Voor hen ben ik een regelrechte hoer. Ze realiseren zich niet dat het werken in de high class escort niet te vergelijken is met het werken voor reguliere escortbureau's.”* Daphne: *“Er wordt altijd zo eenzijdig tegenaan gekeken. Men spreekt vaak over vrouwen uit Oost-Europa of weet ik veel waar vandaan die gedwongen zijn in de prostitutie te werken of over meisjes die slachtoffer zijn van loverboys. Dat vind ik ook verschrikkelijk, maar je kunt niet iedereen over een*

kam scheren.” Jolanda: *“Mensen hebben altijd gelijk vooroordelen over prostituees in termen van: ‘wat is er misgegaan?’ ‘O, ze zal wel misbruikt zijn vroeger.’ Mensen gaan je gelijk psychoanalyseren.”*

De respondenten houden hun werk meestal verborgen voor familie en vrienden vanwege de negatieve reputatie en perceptie van het werk. Enkele respondenten hadden het aan niemand verteld, waaronder Linda: *“Niemand weet dat ik dit werk doe en ik wil absoluut niet dat iemand erachter komt. Ik ben dan ook heel voorzichtig. Ik kom uit een gezin dat nooit zou accepteren dat ik dit werk doe en ik wil mijn familie er niet mee kwetsen. Ik ben voortdurend bang om ontdekt te worden of om een bekende tegen te komen, bijvoorbeeld iemand van mijn oude werk. De wereld is soms maar klein. Ook wil ik mijn vriendinnen er niks over vertellen, omdat ik bang ben dat zij het toch doorvertellen.”* Ook geeft Linda aan dat ze een voorkeur heeft voor buitenlandse klanten omdat het anoniemer is. Daarnaast benadrukken de respondenten dat zij zelf willen bepalen wat ze met hun leven willen doen en dat niemand het hen kan verbieden. Vera zegt hierover het volgende: *“Mijn ouders zijn er per ongeluk achter gekomen dat ik dit werk doe en waren destijds wel geschokt. Zij zagen het als ‘de fout van mijn leven.’ Ik heb er toen wel uitgebreid met hen over gesproken, maar ze zijn het niet gaan accepteren; wel ‘gedogen.’ Dat vind ik ook logisch. Geen enkele ouder zou willen dat hun dochter dit werk doet, maar ze kunnen het niet verbieden.”* Linda: *“Nee, ik voel mij er niet schuldig over omdat het toch mijn leven is. Het is mijn geheim. Het is een stukje van mezelf.”* De meerderheid is dus terughoudend het aan anderen te vertellen omdat zij zich enerzijds in algemene zin gestigmatiseerd voelen en anderzijds bang zijn dat hun naaste omgeving hen zal veroordelen. Ze zijn bijvoorbeeld bang voor negatieve reacties, maar hebben ook niet altijd de behoefte om hun ervaringen met naasten te delen. Hoewel sommigen het wel aan vriendinnen hebben verteld, deelt men ervaringen liever met collega's omdat die begrijpen wat je meemaakt: *“We zitten allemaal in het zelfde schuitje.”* Dit geldt echter niet voor iedere respondent. Kim wil het liefst zo weinig mogelijk contact met collega's vanwege de anonimiteit: *“Ik heb wel contact met wat andere meisjes, maar niet met heel veel. Veel meisjes komen en gaan. Het is een kleine wereld en ik wil ook niet dat iedereen weet dat ik dit werk doe, omdat zelfs collega's een soort van risico tot schading van anonimiteit kunnen zijn. Het is te gevaarlijk dat te veel meiden het weten.”*

Helen is de enige respondent die er bewust voor

heeft gekozen om volledig open te zijn over het werk dat zij doet. Haar ouders vonden het eerst moeilijk en waren zeer ongerust. Na een bepaalde tijd zijn zij het gaan accepteren, mede doordat ze open en eerlijk over het werk is geweest.

Discussie

Dit onderzoek heeft laten zien dat hoogopgeleide vrouwelijke prostituees om meerdere redenen niet voldoen aan het dominante beeld van de prostituee in de wetenschap en publieke opinie: de vrouwen beschouwen zichzelf vooral niet als zielig, zijn uit vrije keuze en nieuwsgierigheid begonnen, hebben de touwtjes van hun leven in handen, hebben veel geld dankzij het werk, en beleven ook plezier aan de klanten die zij bedienen - sommigen voelen zich in de uitoefening van het beroep 'als een prinses' behandeld.

Een eerste reden voor het feit dat dit beeld zo afwijkt is vermoedelijk dat de beeldvorming in de wetenschap over prostituees sterk bepaald wordt door landen zoals Amerika waar prostitutie een gecriminaliseerd beroep is. Ook hebben veel vroegere studies zich gericht op (de positie van) straatprostituees. De maatschappelijk beeldvorming in Nederland wordt deels bepaald door gruwelijke ervaringen van slachtoffers van mensenhandel. Wij onderzochten hoogopgeleide vrouwen die vrijwillig werken in het hoogste segment van de branche in een samenleving waar het houden van een bordeel niet meer strafbaar is. Onze respondenten hebben over het algemeen goede beroepsperspectieven. Daarnaast zijn zij niet, zoals in Britse studies naar studerende prostituees wordt verondersteld, uit pure financiële noodzaak in de prostitutie gaan werken. Ook vonden wij geen aanwijzingen zoals Clouet (2008) dat de studenten zich willen opwerken uit het milieu van hun ouders. Prostitutie is voor deze vrouwen een positieve keuze geweest.

Voor de meeste van onze respondenten is het werk onderdeel van een levensstijl, en soms ook een vak (cf. Venicz & Vanwesenbeeck, 2000). Waarschijnlijk juist omdat zij zo'n goede uitgangspositie hebben, is prostitutie voor deze groep geen overlevingsstrategie. Prostitutie maakt het leven makkelijker: het biedt de mogelijkheid om minder te werken voor veel meer geld, daarmee de studie te bekostigen en daarnaast geld over te houden voor (luxe) spullen.

De beweegredenen reiken echter verder dan alleen levensstijl – of economische motieven. Veel vrouwen gaven aan na hun studie te willen doorgaan met het werk, ook indien zij een (goedbetaalde) baan op niveau vinden. De respondenten wijzen

daarbij allen op de combinatie van geld, spanning, avontuur/afwisseling en aandacht. Zij voelen zich op 'handen gedragen door de klant' en worden bedolven onder complimenten en cadeautjes. Ook de twee hoogopgeleide vrouwen die niet meer studeerden gaven een andere baan op omdat ze het werken in de prostitutie simpelweg leuker vonden. Aandacht en verwennerij zijn telkens terugkerende elementen die (mogelijk) ook verbonden zijn aan zelfvertrouwen en zelfbevestiging.

Wij liepen echter ook tegen een aantal paradoxen aan. Een eerste is dat hoewel veel vrouwen stellen dat zij nooit vervelende dingen hebben meegemaakt tijdens het werk, zij tegelijkertijd beweren dat het werk niet 'prima te doen' is voor iedereen. Ze benadrukken dat je als prostituee zeer sterk in je schoenen moet staan, want anders zou je aan het werk ten onder kunnen gaan. Deze constatering zou tenminste gebaseerd moeten zijn op gepercipieerde risico's, en moet een zekere spanning geven.

Een tweede punt is dat sommige respondenten wel begrijpen dat hun ouders en/of familie het werk afkeuren, maar dat zij het zelf, zoals de meesten zeggen, acceptabel werk vinden. Zij vinden het daarbij vooral jammer dat de buitenwereld geen onderscheid maakt tussen de verschillende sectoren binnen de branche. De respondenten distantiëren zichzelf van vrouwen die achter de ramen staan of paaldanseressen en zeggen dat soort werk ordinair te vinden. Zij zien zichzelf als vrouwen met klasse en karakter die ook klanten met klasse hebben. Zij zijn dus geen standaard prostituees, maar bijzondere. Zij zijn anders en zouden langs een andere meetlat gelegd moeten worden.

Tegelijkertijd worden de sociale en educatieve aspecten van het werk sterk benadrukt, en bij uitstek niet de seks. Daarmee wordt onderstreept dat zij niet slechts een gebruiksartikel zijn, maar ook gelijkwaardig gesprekspartner of 'luisterend oor.' Het zou te kort door de bocht zijn om dit uitsluitend als een coping- of 'emotion management' strategie te interpreteren. De sociale aspecten zijn onmiskenbare componenten van prostitutie in de (high class) escort. Ook zou dit afbreuk doen aan het feit dat sommige vrouwen zeggen daadwerkelijk voldoening te halen uit het werk en plezier beleven aan de interactie met de klant.

Een laatste punt, samenhangend met de stigmatisering, is dat de vrouwen het weliswaar vervelend vinden dat het werk door het negatieve imago van het werk in het geheim moet worden uitgevoerd, maar dat dit 'geheime' of 'verbodene' tegelijkertijd mogelijk hun fascinatie voor het werk gevoed heeft.

De ‘geheime’ wereld van de prostitutie heeft voor hen zowel nadelen als voordelen. Zij vrezen voortdurend om ‘ontdekt’ te worden. Het zou daarbij kunnen zijn dat de angst om gestigmatiseerd te worden een grotere rol speelt bij deze hoogopgeleide vrouwen omdat zij in de context van hun carrière grotere reputatieschade op zouden kunnen doen. Ze opereren zo voorzichtig mogelijk en laten aan de klant zo min mogelijk los over wie zij echt zijn, uit angst voor uitlekken of interferentie met het eigen leven.

Het feit dat vrijwel alle vrouwen die wij spraken in het geheim willen opereren is ook interessant in het licht van de legaliseringsdiscussie. Deze wens tot geheimhouding van de prostituees verhoudt zich niet goed tot volledige openheid en normalisering van het prostitutiebedrijf. De overheid dient bij haar plannen voor hervorming van het prostitutiebeleid rekening te houden met de grote behoefte aan anonimiteit die niet alleen bij klanten maar ook bij prostituees zelf bestaat.

Door de respondenten wordt op verschillende manieren een scheiding aangebracht tussen hun identiteit als prostituee en hun persoonlijke identiteit. Zoals het condoom een fysieke scheiding aan brengt tussen de prostituee en de klant, zorgt het werken via een escortbureau voor een virtueel filter en zorgt ten derde de veelal gefabriceerde ‘working identity’, die in de literatuur veelal als ‘emotion management’ wordt gelabeld, ook weer voor sociale en psychologische afscherming en is een manier om eventuele ontdekking te voorkomen.

Vrijwel alle respondenten spraken van ‘de wereld van de escort’ of het ‘leven van de escort’, een wereld buiten, naast, en onverbonden met het gewone bestaan. Deze wereld lijkt een grote aantrekkingskracht uit te oefenen, en wordt door sommigen als in zekere zin verslavend ervaren: het is een ‘geheime’ (fantasie)wereld om in te duiken en te ontsnappen. In deze wereld is men even een gesluisde prinses uit een vreemd land: mooi, slim, jachtobject, maar nooit compleet veroverd. Soms wordt men als trofee op een schaalte meegenomen. Dat men niet met de voeten op de grond hoeft terug te komen om banale zaken als betaling voor elkaar te krijgen, maakt het spel geloofwaardiger. Dat men de betovering zelf ook zo weer kan verbreken maakt het spel makkelijker aan te gaan.

Dat deze double self niet altijd geheel double is, blijkt uit de reacties die de vrouwen hadden als wij vroegen naar mogelijke interferentie met relaties. Sommige vrouwen hadden inderdaad een strikte scheiding aangebracht en wensten hun eigen geheime wereld niet op te geven als ze een vaste relatie zouden

krijgen. Kennelijk vormen de ervaringen in de escort een dermate afgescheiden deel van het zelf, dat zij zowel de relatie als de escort activiteiten naast elkaar kunnen managen. Voor deze vrouwen was de double self dan ook eigenlijk meer een second self, een tweede ‘ik’. Zij beschouwden die als een deel van zichzelf waar niemand anders, ook niet een intieme partner, recht op had.

Voor anderen was er ook geen probleem om door te gaan met de escort als zij een relatie zouden krijgen, maar om diametraal andere redenen. Zij zagen de escort strikt als werk, en zouden er dus in openheid mee doorgaan. Een aantal meende echter dat een relatie zou interfereren: een enkeling had het zelfs over ‘monogaam’ willen zijn. Voor deze vrouwen heeft het escortwerk mogelijk de functie – en zo beschreven sommigen het werk ook - van losse dates die ook nog als voordeel hadden dat ze geld opleverden. Deze vrouwen vulden daarmee in zekere zin een hiaat in het eigen leven op: enkelen zeiden bijvoorbeeld dat ze het nu ook niet nodig vonden te daten, kennelijk nam het escortwerk die plaats in. Het is de vraag of we bij sommige van deze vrouwen wel van een double self kunnen spreken. Mogelijk construeren sommige ondervraagde prostituees in de high class escort niet, minder, of anders een ‘double self’ dan bijvoorbeeld raamprostituees. Het dure, exclusieve karakter, de soort klanten, de hoge vergoeding en de organisatie van het contact met de klant in de high-class, en de daarmee verbonden ‘bounded authenticity’ (Bernstein 2007), waar het economisch contract inhoudt dat de commerciële interactie wordt ingekleed en uitgeleefd als een authentieke erotische ontmoeting, oefenen daar invloed op uit.

De droomwereld is overigens een zwak punt van ons onderzoek. Hoe weten wij immers zeker dat de verhalen die de respondenten ons hebben verteld waar zijn? De verhalen zouden bijvoorbeeld vertekend kunnen zijn door zelfbeschermende cognitieve factoren. De respondenten zouden bijvoorbeeld hun situatie willen legitimeren. De respondenten geven immers aan dat zij het onterecht vinden dat het werk zo ondergewaardeerd is en dat zij graag met meer trots over het werk willen praten. Het stigma dat aan het werk kleeft lijkt daarmee een mechanisme van niet te onderschatten betekenis. Voorts lijkt het beeld dat zij schetsen erg op de ‘service’ die de bureau’s waarvoor zij werken trachten te verkopen. Hebben de escortbureau’s bewust vrouwen naar voren geschoven waarvan zij weten dat ze het werk met heel veel plezier doen? En missen wij zo een minder ‘happy’ segment van de escortwerkers?

Ondanks deze mogelijke beperkingen zijn er

diverse aanwijzingen dat de geïnterviewde vrouwen het werk niet uitsluitend (en bewust) rooskleurig voorspiegelen. Sommigen wijzen erop dat het werk juist ook een sleur kan zijn omdat afspraken vaak 'hetzelfde liedje' zijn, dat klanten dominant kunnen zijn en je proberen over te halen om het zonder condoom te doen en dat je voortdurend tegen je familie en vrienden moet liegen over het werk dat je doet. Ook wordt toegegeven dat er wel eens een minder leuke avond tussen zit. Daarnaast zijn alle gesprekken in anonimiteit gevoerd en hadden de respondenten geen belang bij het mooier voorschotelen van hun 'prostitutierealiteit,' aangezien het werk in vrijwel alle gevallen in volstrekte onzichtbaarheid wordt uitgevoerd.

Desalniettemin dient er rekening mee te worden gehouden dat wij alleen of voornamelijk gesproken hebben met vrouwen die het werk vrijwillig en met plezier doen en daar mee door willen gaan omdat het ze bevalt. We missen daarmee mogelijk twee groepen hoogopgeleide prostituees. Ten eerste een groep met minder prettige ervaringen die werkzaam is in deze branche maar niet met ons in contact werd gebracht door de escort bureaus of niet met ons wilde spreken. Ten tweede een groep die inmiddels met het werk gestopt is en misschien gestopt is door minder prettige ervaringen. In die zin is de door ons onderzochte groep mogelijk vooral een groep high-class en 'happy hookers'. Het verdient aanbeveling ook hoogopgeleide prostituees die werkzaam zijn in andere sectoren van de prostitutie en ex-prostituees in volgend onderzoek te betrekken.

Literatuur

- Bernstein, E. (2007). Sex work for the middle classes. *Sexualities, 10*, 473-488.
- Brewis, J., & Linstead, S. (2000). The worst thing is the screwing: Consumption and the management of identity in sex work. *Gender, Work Organization, 7*, 84-97.
- Chapkis, W. (1997). *Live sex acts: Women performing erotic labour*. New York: Routledge.
- Clouet, E. (2008). *La prostitution étudiante à l'heure des nouvelles technologies de communication*. Parijs: Lavoisier.
- Chapman, M. (2001, 29 april). *An estimated 3-4% of students turn to vice* (BBC News Education). Geraadpleegd op 15 mei 2009 via: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/education/1303782.stm
- Daalder, A.L. (2007). *Prostitutie in Nederland na opheffing van het bordeelverbod*. Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, WODC
- Dekker, H., Tap, R., & Homburg, G (2006). *Evaluatie opheffing bordeelverbod, de sociale positie van prostituees*. Amsterdam: Regioplan Beleidsonderzoek.
- Duval Smith, A. (2006, 21 oktober). *40.000 French students join sex trade to fund degrees*. The Independent. Geraadpleegd op 15 mei 2009 via: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/thousands-of-students-join-sex-trade-to-fund-degrees-422287.html>
- Sunday Times (2006). *Female students turn to prostitution to pay fees*. Geraadpleegd op 15 mei 2009 via: http://www.timesonline.co.uk/tol/life_and_style/education/student/news/article665019.ece
- Farley, M. (2004). Bad for the body, bad for the heart: Prostitution hurts women even if legalized or decriminalized. *Violence against Women, 10*, 1087-1125
- Farley, M., & Kelly, V. (2000). Prostitution: A critical review of the medical and social sciences Literature. *Women & Criminal Justice, 11*, 29-64.
- Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. London: Penguin Books.
- Hochschild, A. R. (1969). Emotion work, feeling rules, and social structure. *American Journal of Sociology, 85*, 551-575.
- Hood-Brown, M. (1998). Trading for a place: poor women and prostitution. *Journal of Poverty, 2*, 13-33.
- Kempadoo, K., & Doezema, J. (1999). *Global sex workers*. London: Routledge.
- Lantz, S. (2005). Students working in Melbourne sex industry: Education, human capital and the changing patterns of the youth labour market. *Journal of Youth Studies, 8*, 385-401.
- Lever, J., & Dolnick, D. (2000). Clients and call girls: Seeking sex and intimacy. In R. Weitzer (Ed.). *Sex for sale: Prostitution, pornography, and the sex industry* (pp. 85-100). New York: Routledge.
- Lucas, A. M. (2005). The work of sex work: Elite prostitutes' vocational orientations and experiences. *Deviant Behavior, 26*, 513-546.
- Naber, P., Klerks, P., & Eysink Smeets, M. (2000). *Escort in Amsterdam. Een onderzoek naar aard en omvang van escortservices in de gemeente Amsterdam*. Den Haag: Eysink Smeets & Etman.
- O'Connell Davidson, J. (1995). The anatomy of 'free choice' prostitution. *Gender, Work and Organization, 2*, 1-10.
- O'Neil, M. (2001). *Prostitution and feminism*. Cambridge: Polity Press.
- Roberts, R., Bergstrom, S., & La Rooy, D. (2007a). Sex work and students: An exploratory study. *Journal of Further and Higher Education, 31*, 323-334.
- Roberts, R., Bergstrom, S., & D. La Rooy (2007b). UK Students and sex work: Current knowledge and research issues. *Journal of Community & Applied Social Psychology, 17*, 141-146.
- Rosenbloom, S. R., & Fetner, T. (2001). Sharing secrets slowly: Issues of classroom self-disclosure raised by student sex workers. *Teaching Sociology, 29*, 439-453.

- Sanchez, L. (2000). Gender troubles: The entanglement of agency, violence, and law in the lives of women in prostitution. In C. M. Renzetti & L. Goodstein (Eds.). *Women, crime and criminal justice: Original feminist readings* (pp. 60–76). Los Angeles: Roxbury.
- Sanders, T. (2005) 'It's just acting': Sex workers' strategies for capitalizing on sexuality. *Gender, Work & Organization*, 12, 319–342.
- Vanwesenbeeck, I. (1991). Het raam, de straat en de club. *Lover*, 18, 26-31.
- Vanwesenbeeck, I. (1995). Geluk en ongeluk in de prostitutie. *Maandblad Geestelijke Volksgezondheid (MGV)*, 50, 1043-1057.
- Vanwesenbeeck, I. (2001). Another decade of social scientific work on sex work: A review of research 1990-2000. *Annual Review of Sex Research*, 12, 242-289.
- Vanwesenbeeck, I. Ph. D. (2005). Burnout among female indoor sex workers. *Archives of Sexual Behavior*, 34, 627-639.
- Veldkamp Marktonderzoek bv (2002). *Het imago van de prostitutie*. Den Haag/Amsterdam: WODC/Veldkamp Marktonderzoek.
- Venicz, L., & Vanwesenbeeck, I. (2000). *Er gaat iets veranderen in de prostitutie: De sociale positie en het psychosociaal welzijn van prostituees in prostitutiebedrijven voorafgaand aan de opheffing van het bordeelverbod*. Utrecht: Instituut voor Sociaal Sexuologisch Onderzoek.
- Wahab, S. (2004). Tricks of the trade: What social workers can learn about female sex workers through dialogue, *Qualitative Social Work*, 3, 139-160.
- Wesely, J. K. (2004). *Listening to Olivia: Violence, poverty and prostitution*. Boston: Northeastern University Press.
- Westerik, J. (2009). *Dit is het leven. Een studie naar ex-prostituees*. Utrecht: Universiteit voor Humanistiek, academisch proefschrift.

Summary

Money, thrill, and attention. An exploratory study into highly educated sex workers in the Netherlands

Prostitution is generally associated with victim hood and a weak social position. Highly educated sex workers do not fit this profile. However, not much is known regarding their motives and experiences. In this exploratory study we discuss the reasons why highly educated women decided to seek employment in escort, how they define and experience their work, how this interferes with their private life and how they experience the taboo and stigma, and deal with it. For this study we conducted semi-structured interviews with nine high educated sex workers and one experiential professional. The women mentioned that the combination of money, excitement and attention has been the most important reason for choosing this profession. In the 'world of escort' they perceive themselves as beautiful, intelligent en socially skilled women who enjoy having 'paid dates' with men. This study sheds light on different aspects of the world of experience of these women: a 'dream world' full of excitement and adventure which however might also be a world of ambivalences.